

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת בראשית תשפ"ב | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה

המסע אל הארץ המיוחלת

הגאון מוילנא הידוע בכינויו המקוצר 'הגר"א', נכסף מאד לעלות לארץ ישראל, הוא גם ראה בכך מצוה והתחיל אחרי הכנות רבות את מסעו אליה ללא ילדיו שנשארו עם האם והסבתא אותם הוא מנחם בכך שאנשים רבים גולים מארצם ומביתם לשם מסחר ופרנסה ואילו אני כותב רבנו הגר"א באיגרתו '...ואני תודה לא-ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת ה' יתברך, כל העליונים והתחתונים תשוקתם אליה... המסע לא הגיע לסיומו ומסיבות בלתי ידועות במדויק הגר"א חזר לוילנא, אולם המשיך להפיח בתלמידיו את השאיפה לחונן את עפר הארץ שהוא כה מפליג בשבחה.

למעשה, תלמידי הגר"א הם אלו שחידשו את הישוב היהודי בארץ ישראל לפני כמאתים שנה, כשלאחר מכן הצטרפו גם תלמידי הבעל שם טוב, שתי קהילות אלו שהתיישבו בצפת היוו את הבסיס להתפתחות הישוב היהודי בארץ ישראל שנמשך עד ימינו, לאחר מאות שנים של שממה.

ארץ ישראל נקראת 'ארץ חמדה', התואר הזה מקורו בפסוק בתהילים 'וימאסו בארץ חמדה', וגם בברכת המזון, מזה כנראה שורש הביטוי בלשון הגר"א על ארץ ישראל - 'חמדת כל ישראל' ואולי זה מקור גם ל'חמדת ה' יתברך וכו'', זו המשמעות 'ארץ חמדה' שחומדים אותה ומשתוקקים אליה.

ובלי ספק שיש לנו ללמוד מכאן על החובה להעריך את האפשרות לראותה - כאשר אנו זוכים לשבת בה ולראותה דבר יום ביומו בכל עת ושעה.

ארץ ישראל 'שהכל מצפים לראותה'

אנו מבקשים בזאת לעמוד על הביטוי בלשון קדשו של הגר"א 'הכל מצפים לראותה' האם זו קביעת עובדה מכח המציאות, כך ראה הגאון את פני השטח, או שיש לזה מקור?

זאת ועוד, מה שורש ההשתוקקות 'לראותה'?

רבנו חיים מוואלאז'ין תלמיד הגר"א מגלה לנו בספרו 'רוח חיים' על מסכת אבות שההשתוקקות לארץ ישראל והגעגועים אליה המפעמים בלב עם ישראל הם משורש העמידה של אברהם אבינו בנסיון של 'לך לך'. (הרחבנו בזה ב'אורות והארות' על ספר בראשית בפרשתנו).

בהמשך לחידוש זה אנו מציעים כי כאשר נאמר לאברהם 'אל הארץ אשר אראך' אשר על זה כתב רש"י 'שלא גילה לו את הארץ כדי לחבבה בעיניו' – נמצא אם כן שהליכתו של אברהם אבינו היתה בהשתוקקות של ציפיה לראות את הארץ, 'הארץ אשר אראך'.

ואולי זה השורש והמקור ל'הכל מצפים לראותה'... גם את הציפיה לראותה ירשנו מאברהם אבינו.

ונראה עוד כי ראיית הארץ אינה מציאות אופטית בלבד, אלא יש בה עומק של התקשרות וחיבור. הן כך אמר ה' למשה במענה על הפצרותיו להכנס לארץ. 'כי מנגד תראה את הארץ' משמע שיש בזה פיצוי מסויים על אי הכניסה אליה, וזאת רק משום שיש בזה פנים מסוימות של חיבור.

בכל ראייה יש אפקט של קשר, חיובי או שלילי. גם בהלכה אנו מוצאים שישנו מושג של 'הבטה בהפקר קני' (ב"מ דף קי"ח וע"י תוס' שם דף ב' ע"א) הוה אומר שהבטה יוצרת יחס, אולם ניתן להבין שזהו יחס של שליטה בעיקר, אך באמת הסתכלות והבטה יש בה גם התקשרות עמוקה.

ומצינו בדברי הישם משמואל' כי תפקידם של המרגלים היה על פי האמת, לשמש כשליחים של משה רבנו בראיית הארץ ועל ידי כך להחיל בה כיבוש רוחני שיקדם לכיבוש הפיזי.

ראיות טובות וראיות רעות

הלכה מעניינת ולא מאד ידועה מצינו בהלכות שבת - שקודם הקידוש יש להביט בנרות שבת, (שו"ע או"ח רע"א סעיף ט') ולא נתפרש הטעם. ונראה שעניינה של הבטה זו - לינוק מאור קדושת נרות שבת ובכח יניקה זו לקדש את השבת בדברים (ונתבאר בספרנו 'נהורא דשבתא ששם נמצאת גניזה מהאור הראשון).

ומאידך בנרות חנוכה נאמר 'ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד' משמע שיש בזה חידוש שמותר לראותם, ואלמלא הותר הדבר היה מן הדין שכשם שהשימוש אסור – גם הראיה תהיה אסורה מכיון שיש בכך חיבור של יניקה רוחנית מן האור הגנוז בהן.

ומהצד השני ישנה גם ראייה שלילית. לא רק ראייה שיש בה גירוי היא מסוכנת ופוגמת – ועל כך אין צריך להביא מקורות אם כי הם אכן מפורשים בכתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', גם הבטה בדבר שלילי יוצרת רושם על הנפש וכנראה גם יחס של חיבור, זהו כנראה מקור ההלכה 'אסור להסתכל בפני אדם רשע'. ראייה סתמית של אדם המוגדר 'כרשע' משפיעה על הנפש, ומאידך ראיית הצדיק יש בה השפעה חיובית וקדושה כאמור 'והיו עינך רואות את מוריד'.

מעניין שגם מבחינה פיזית יש קשר בין העינים ללב כפי שקובעת ההלכה שלחולי עינים מותר לעשות פעולות רפואיות בשבת כי הן קשורות ללב, וכיום גם מוכר המדע הפרא רפואי (ארידיולוגיה) המשקף בעינים את כל אברי הגוף ומצבם הרפואי.

יקרות הן העינים שלנו, הבה נשמור עליהן ונשתדל למקד את ראייתנו בדברים שבקדושה, בדברי תורה בדמויות של צדיקים, ובארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה...

גבת life ובערות טובות

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד